ԵՐԿՈՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 634 Կ. ՊՈԼԻՍ, ՀՈՐԵԿՇԱԲԹԻ, 1898 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 18–30 16 ՌԷՋԷՊ 1818 18 ԹՇՐԻՆ ՈՒ 1314 Գ. ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 634

20 ՓԱՐԱՅ

Բիւզանդիոն

ՏԱՐԻ ՄԷՋ ԱՆԳԱՄ

ՀԱՅԱԹԵՐԹ ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ — ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԻՏԱԿԱՆ

"بوزانتيون"
ارمنجه يومى وسياسى وادبى غزته صاحبى وباير مسئولى
بوزانت كچيان
دار اولدوغى محل باب عالى جاده سنده ٢٣ نومرو ٢٥

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԻՆ
ԲԻԶԱՆԴ ՔԷՉԵԱՆ
PUZANTION
Journal Arménien Quotidien,
Politique, Financier et Littéraire
Directeur - Propriétaire
PUZANT KÉTCHIAN
Bab-Ali Djaddéssi, No. 23 _ 25.
CONSTANTINOPLE

ԼՈՒՐԵՐ ԿՈՎԿԱՍԷ

Եպիսկոպոսներէ պատարագը. — Տասած ճառը. — Եկէղե եպիսկոպոս Դարբանէ Օշական ախոռ ֆնալը։

[ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆԻՆ «ԲԻԶԱՆԴԻՈՆ»Ի Ս. ԷՋՄԻԱԾԻՆ, 5 Նոյ. 98.

Հոկտեմբերի 25ին նիստագրեցի եպիսկոպոսական ձեռնադրութեան փառաւոր հանդէսը։ Ոչ մի եկեղեցի այնպէս փառաւոր չի կատարում, ինչպէս Հայ. Ս. Առաքելական եկեղեցին, թէ՛ միւռոն օրհնութեան ժամանակն և թէ՛ եպիսկոպոսական ձեռնադրութեան ժամանակն, որ աւելի չքեղ և փառաւոր է կատարւում։

Եպիսկոպոսները ձեռնադրելուց յետոյ չտալում էին չուտ վերադառնալ, ճանապարհների պատճառով, մանաւանդ ծովային ճանապարհն, որը ձմեռ ժամանակը չատ վտանգաւոր է լինում ճանապարհորդների համար, մանաւանդ թոյլ [տկարակազմ] մարդկանց։

Այդ պատճառով էլ Հոկտ. 26ից սկսեցին անդրանիկ պատարագ մատուցանել, առաջին Յակովբ Աչոտ եպիսկոպոսը. 27ին, Տ. Եղիշէ եպիսկոպոս Դուրեանն, իսկ 29ին Տ. Գէորգ եպիսկոպոս Իւթիւճեանն, որը նոյն օրն եպիսկոպոսները միաբանութեան ճաշ տուին։ Ճաշի ժամանակ, երրորդ կէսկարկից յետոյ, Գերմանիայում անցեալ տարի աւարտած Աստուածաբանութեան Տոքթոր, Ձեմարանի ուսուցիչ՝ Տ. Գարեգին վ. Յովսէփեանը տեղից կանգնելով՝ սկսեց ճառ խօսել, և ճառի մէջ ուրախութիւն յայտնեց, որ միաբանակից եպիսկոպոսների թիւը չորս ալ աւելցաւ։ Տ. Յովհաննէս, Տ. Գէորգ, Տ. Եղիշէ եւ Տ. Յակովբ Աչոտ եպիսկոպոսներն, որոնց կենսագրութիւնը մի առ մի թուելով՝ թէ երբ են վարդապետ ձեռնադրուել, ինչ պաշտօն են վարել, այժմ ինչ պաշտօն են վարում, և ինչպէս արժանացին եպիսկոպոսական ձեռնադրութեան Ս. Հայրապետից։ Ճառը վերջացնելով խմեց նորընծայ եպիսկոպոսների կենացները։ Բոլորը մաղթելով խմեցին նորընծաների կենացները։ Ձեմարանի աշակերտներն երգեցին. երգից յետոյ էլ՝ Տ. Եղիշէ, Տ. Գէորգ Սրբազանի առաջարկութեամբ իրեւ մեծ և մեր Տ. Յակովբ Աչոտ եպիսկոպոսը պատասխանեց բարժակաճառով Տ. Գարեգին վ. Յովսէփեանին և խմելով Մայր Աթոռի, միաբանութեան կենացները։ Դարձեալ աշակերտներն երգեցին և երգից յետոյ Տ. Մուքիս արքեպիսկոպոսն ոգին և հանուստ բարեկամաբար առաջարկեց Ս. Հայրապետի կենացը։ Դարձեալ Ձեմարանի սաներն երգեցին և վերջացաւ ժամ օրհնող Ղևոնդ վարդապետի «Հայր մերով» և մաղթանքով։

* * * Հոկտեմբերի 28-ին, առաւօտեան ժամը 10ին, Տ. Եղիշէ եպիսկոպոս Դուրեանը Շուշիցի Պ. Պ. Նիկողայոս Գ. Ղահրաման-Բէլոխայեանցը և Վ. Ս. Պետրոսեանը կառքով գնացին Օշական գիւղը Ս. Մեսրոպ Թարգմանչի գերեզմանը համբուրելու։ Ճանապարհին Տ. Եղիշէ եպիսկոպոս Դուրեանը հարցեր էր տալիս, պատմական տեղեկութիւններ էր հաղորդում։ Այդ երիտասարդներից՝ Պ. Բէլոխայեանցը ցոյց էր տալիս Մեսրոպ Թարգմանչի դագաղն հանգիստ առած տեղը, որը կամ աղիւր է բղխել իսկոյն, ամառ ձմեռ բորտները լողանալով սրբում են. բարեպաշտ և կրօնասէր Վահան Ամատունու մասին, թէ ինչպէս Ս. Էջմիածնեցոց խնդրել է Ս. Մեսրոպի մարմինը տանելու Օշական գիւղը, որ այդտեղ աղիւրի տեղը հանգիստ է տուել, իսկոյն աղբիւրը բղխել է, ծառանները յագեցնելու։ Այն պարոնը ցոյց տուեց Արագածի գագաթը, Լուսաւորչու կանթեղի մասին, անպատկան կախած է, Գրիգոր պահատեսի պատմածը կանթեղի մասին և Լուսաւորչու քաջի մասին, որ կանթեղ չարժուելուց յետոյ՝ միշտ, էջմիածնում, չրջականերում Լուսաւորչու քամին անելուց յետոյ՝ դուռնում է կէսօրից սկսած, մինչեւ հետեւեալ առաւօտը։ Պատմեց նաև Գրիգոր Լուսաւորչու ճգնարանի մասին՝ օրը Արագածի գագաթին է, ցոյց տուեց Բիւրական ամրանոցը, վէհհարանն, Ալայի լեառն, որտեղ է վառարեալ կոյտի գերեզմանը, չրջականերից ինչպէս հայ և այլազգի միշտ գնում են Համբարձման օրն ուխտ։

Այս և այսպիսի հետաքրքիր պատմութիւններ անելով՝ նորին Սրբազնութիւնն և պարոնը, կառքն հասնում է Քասախ գետի վրայ, որտեղ պարոնը ցոյց է տալիս կամուրջը թէ ինչպէս է չինել Տ. Նահապետ կաթողիկոսը։

Համուրջը անցնելուց հինգ-վեց չական. վանքի դուռը փակ լինելով՝ պարոնը վանքի զանգակը մի քանի անգամ քաշում է, գալիս է գիւղի ծերունի Ահարոն քահանայ դուռը բացում է և ներս են մտնում։ Տէր եղիշէ սրբազանը բազկատարած աղօթք է անում Ս. Մեսրոպ Թարգմանչի գերեզմանի վրայ, մոմ է վառում. երիտասարդները հետեւելով սրբազանի օրինակին, մի քանի հարցեր տալով եղիշէ սրբազանը Ահարոն քահանային, մի երկու ձեռագիր աւետարան տեսնելով՝ դուրս է գալիս։ Գնում են բարեպաշտ Վահան Ամատունու արձանը տեսնելու, որտեղ Տ. եղիշէ սրբազանը լուռ «հոգւոց» է ասում, եւ համբուրելով՝ գնում են դէպի Վահան Ամատունու սիւնը, որը գիւղի միջնամէնն է։

Տ. եղիշէ Սրբազանն հարցնում է Տէր Ահարոնից թէ այս սիւնի վրայ ինչ աւանդութիւն ունին, ոչինչ չի կարողանում պատասխանել, և ոչինչ տեղեկութիւն չի ունենում։ Այդ սիւնը ինչպէս ես գրել եմ 9 աստիճանի վրայ կանգնած մի 10 արշինոց երկար սիւն է, ռուսական արշինով, վրան էլ մի ծագարի պէս քանդակով մեծ քար, արագիլների բունը վրան, այդ քարի կողից մի փոքր կտրած է, մէջը խոր քանդուած է այդ ծագարանման քարին։ Ուրա՞ն ման եկան, ոչ մի արձանագրութիւն չկար, ոչ մի բան, ինչպես յիշել եմ անցեալ անգամ։ Այդ սիւնը դիտելուց յետոյ գնում են վանքի կալուածների կառավարիչ Օշականցի Ստեփանի տունը ճաշի։ Ճաշից յետոյ վերադառնում են Ս. Էջմիածին։

* * * Հոկտ. 29ին նորընծայ եպիսկոպոսները ճանապարհորդեցին Տփղիս, այնտեղից ամէն մէկն իր պաշտօնատեղին գնալու։ Տ. Տ. Գէորգ եւ Յակովբ սրբազանները իրենց հետ տարան մի մի պրոակ միւռոն։

* * * Անտոյս 30ին, Վանի անգլիական հիւպատոսն հանելով Ս. Էջմիածին, ներկայանալով Ս. Կաթողիկոսին, դիտելով տաճարը թանգարանը, Պ. Գ. Թօքատեանի հետ ճանապարհորդեց Բագու, Թիֆլիս, այն տեղից հիւպատոսն Անգլիա կ'վերադառնայ, Պ. Թօքատեան Դարբէժ կ'երթայ, իբրեւ բանական ուսանող լինելով ինքը։

* * * Ս. Կաթողիկոսն այս ձմեռ պիտի անցնէ Տփղիս, ինչ ինչ հարցի համար խօսելու կառավարչապետի հետ։ Մենք էլ առիթ կ'ունենանք Ն. Սրբութեան հետ վերադառնալ Տփղիս, և ապա Շուշի։

ԱՐՑԱԽԵՑԻ

ԿԱՆԱՆՑ ԲԱԺԻՆԸ

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷսԻՆ Ա.ՌԹԻԻ

Այս նուագահանդէսին՝ որ այնքան գողարիկ ու վառ գոյներով նկարուեցաւ անցեալ օր այս սիւնակներուն մէջ, կ'յայտրդէ գոհացուցիչ ու երջանիկ տպաւորութիւնը մեր հայ արուեստագիտութիւնը ունենալուն։ Մեր ճմարտապէս արժանիք ու տաղանդ ունեցող հայ աղջիկները քիչ չեն բարեբախտաբար, սակայն ընդհանին հաւատութիւնն այս ճմարիտ արժանիքին զուգընթաց է միշտ. քիչ մը չատ թաքուն կ'պահէ անոնց կարողութիւնները։ Օրիորդ Վարդանեան և Օր. Գոռան փայլեցան դէռ անցեալ օր անգլուհիներու հետ համահաւասար, իրենց ճարտար մատներուն ներքեւ լացնելով ու խօսեցնելով դաշնակը։ Իրենց այդ յաջողութիւն երախտագէտ զգացումով կ'ներեցնէ բոլոր հայ սրտերը։ Հոս առիթը չէ՞ յիշել թէ բոլոր մեր հայ աղջիկները մեծագոյն մասամբ կրնան փայլիլ զանազան ճիւղերու մէջ եւ դառնալ արուեստագէտներ իրենց աւանդած բաներուն. հայ աղջիկը կրնայ պատեհական մայր ըլլալ, կրնայ գաստիարակուհի, բժիշկ, հիւանդապահ, մանկաբարձ ըլլալ. հայ աղջիկը կրնայ ըլլալ նկարիչ, աշակերտիլ դպրութեան, և կըրնայ դառնալ մեծ երաժիշտ ու սքանչելի արուեստագէտ, դերասանուհի։ Մեր մէջ պակասը բանն ընդունակութիւնն ու խմորը չէ, այլ պարզապէս միջավայրն ու դրամը։ Մեղք է որ մեր աղջիկներուն մէջ բարի տրամադրութիւնները ու գեղեցիկ յաջողութիւնները խամրեցնենք։ Շատ ծնողքներ կ'ճանչնամ դիւրակիցիկ կամ հրեշտա, որք կ'սահմանափակեն իրենց աղջիկներուն ըմբռնելու կարողութիւնն, եւ պարզ ընթերցանութենէ ու քանի մը թուաթուի պէս արտասանուած գաղղիերէն բառերէն անդին չեն անցներ անոնց մտաւորական կըրթիւնն. և չատ անգամ այս բաներէն առաջ, գէշ կերպով աւանդուած դաշնակ մը. քանի որ իրենց ըմբռնումով ընկերութեան մէջ փայլը պիտի աւելցնէ աղջիկներուն և դիւրացնէ անոնց ամուսնութիւնը։ Ինչ ազէտ պիտի ըլլար եթէ կարող ու ձեռնհաս այն տիկնոջ՝ որոյ մասին յայտարարութիւնները ըրին լրագիրները՝ քիչ չատ դիւրութիւն ընծայուէր, և կարենար Զուիցերիոյ մէջ հիմնել հաստատութիւն մը, ուր Ազգին բարեկեցիկ աղջիկները կարենային պատեաբեր ու մեր յարգը բարձրացնող անդամներ դառնալ, իւրաքանչիւրը կրթուելով իր կոչում ունեցած ճիւղին մէջ. սակայն ասոնք երազներ են ու լուսաւոր յղացումներ, որք ասոպի մը տեւողութիւն ունին միայն։ Անծանօթ չեն դպրոցի չրջանաւարտ աղջիկներ ալ, որոց ծնողքը, չափազանց ուսումնասէր, կ'ուզէ օգտակար ըլլալ անոնց, զրկելով զանոնք եւրոպա. բայց ի՞նչպէս առանձին աղջիկներ, հազիւ թեւակոխած երիտասարդութեան չրջանին մէջ, ձգել եւրոպայի պէս բազմամարդ տեղ մը, անոնք, անօգնական, օտար ու անծանօթ ձեռքերու մէջ. ահա գլխաւոր անպատեհութիւնն որ կ'կասեցնէ խիլ մը ծնողքներ իրենց բազձանքներուն մէջ։ Հայ աղջիկներուն մէջ ամէնէն չատ երաժշտութեան սէրն է վառած. ամէն մանրիկ աղջիկ որ ոտքի կ'ելնէ, խաղալիկ դաշնակ մ'ունի անպատճառ ձեռքը պտպրիկին հետ. այս բանն է գուցէ որ անոնց հոգին պզտիկ օրէն երաժշտութեան կ'կապէ։ Բայց եթէ կայ բան մը որ միս ամէնէն աւելի կ'խրտչեցնէ, այդ ալ ամէնն ծնողքի բարի տրամադրութիւնն է ահագին ծախքեր տատնձնելու և թոյլ տալու որ աղջիկն երբեմն տարիներով աշխատի բանի մը հետ, իր կարեւորագոյն ժամերը զոհելով անոր, առանց օգտուելու և առանց դիրք մը գրաւել կարենալու։ Ցանցանքը չատ անգամ ուսուցիչն է որ, աշակերտին անընդունակութիւնը ծնողքին խոստանալեւոտ տող, սուտ խոստումներով կ'քաշկլտերբ զանոնք. և քիչ մ'ալ ծնողքներուն որ այդ խոստումներէն կ'խաբուին, բայց հազար անգամ արժանի է անոնց, որ պիտի կրնան ըլլալ օր մը Օր. Վարդանեաններ, Օր. Ճանըճաններ, Օր. Փոռաններ, և բազական թուով տիկիններ, որք ա՛նչափ փայլեցան իրենց աղջկներուն չրջանին մէջ. եւ ի սրտէ կ'մաղթէի որ չարունակէին իրենց կնոջական չրջանէն վերջ ալ այդ նորահաս տիկիններն, ըլլալ արժանաւոր արուեստագիտուհիներ։

Այդ. Հիւանդանոցի առթիւ կազմակերպելիք նուագահանդէսին՝ որուն մասին խորհած են արդէն Ամերիկան վարժարանի ընհատաւարտուհիք, և Անոյչ ա՛նքան զգայուն չեշտերով պէտքն զգացնել տուած էր ատենց, փափաքելի էր որ մասնակցէին արուեստագէտ հայ տիկիններ ալ, որք բազական թիւ մը կ'կազմեն կարծեմ իրենց դաշնակ ածելու և երգելու գեղեցիկ տաղանդով, որոց մէջ կան նաև վկայուածներ Բարիզի երաժշտական դպրոցէն [Conservatoire]։ կարծեմ անտեղի չէ խնդրել Հոմ Սքուլի հայ չըրջանաւարտուհիներէն՝ որք այնչա՛փ համեստ են իրենց արժանիքին հետ բաղդատելով, որ այս անգամ աւելի եռանդով աշխատին, քանի որ իրենց նախորդն այնչա՛փ ընդունելութիւն գտաւ. և նաև դիմին ծանօթ երաժիշտ տիկիններուն ալ որք պահպանվաթար չպիտի մերժեն իրենց ձեռնտուութիւնն Ազգ. Հիւանդանոցի օգտին համար։

Ս. ՉԱՐՈՒՀԻ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՆԻՒԹԵՐ

ՀԱՅ ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՆ ԵՒ ՉԻԹԱՊՏՂԻ ԲԵՐՔԸ

Պրուսայի կուսակալութեան գլխաւոր բերքերն են, արմտիք, խոզակ և ձիթապտուղ։ Ինչպէս արդէն առթիւ մը յիշած էինք, արմտեաց երկրագործութեամբ զբաղող հայաբնակ գիւղ մը չկար, կամ չկայ յիշուելու արժանի հայ երկրագործ դասակարգ մը որ սոյն ճիւղին աշխատէր։ Թէ՛ բուս աշխատութեան միւս ճիւղերն իրենց աւելի նպաստաւոր համարած ըլլան, կամ գուցէ իրենց միջավայր զիրենք ստիպած կ'ըլլայ այսպէս ընելու, որովհետեւ Պրուսայի չրջակայքը գտնուած հայաբնակ գիւղերու ու առանձնարու բնակիչք որք մեծաւ մասամբ երկրագործական աշխատութեանց կ'պարապին, միշտ իրենց աշխատութեան առարկայ ընտրած են կամ չերամաբուծութիւնը կամ ձիթապտղի մշակութիւնն և կամ, ինչպէս յայտնի է, երկուքն ի միասին։ Այս տարուան խօզակի բերքն առատ եղած էր, հետեւաբար ինչպէս ընդհանուր երկրագործ գասակարգը, նոյնպէս նաեւ Հայ չերամարոյծք այս տարի գոհ մնացած պէտք է ըլլան իրենց աշխատութեան արդիւնքը վայելելով արժանաւորապէս։

Իսկ հիմա գործունէութեան երկրորդ չրջանն հասած է։ Ձիթապտուտղի բերքին ճիշտ ժամանակն է, և ինչպէս Բիւզանդիոն գրած էր, այս տարի բերքն առատ է, առատ՝ մանաւանդ բաղդատմամբ վերջին տարիներու բերքին. թէեւ այս տարի ալ կ'գտնուին առատութեան անման տեղեր, բայց այնքան քիչ համեմատութիւն կը կազմեն որ նշանակութեան չէ արժանի։ կարեւոր քանակութեամբ ձիթապտուղ արտադրող թրքաբնակ կամ յունաբնակ գիւղերու չարքին մէջ, որք ընդհանրապէս ծովափն են կամ մօտ ծովափին, կ'գտնուին նաև մի քանի հայաբնակ գիւղեր որք այս օր հնեալ բերքը քանակութեամբ կարեւոր և տնտեսական ընտրի կերպով հաւաքելու բաղդն ունին, ինչպէս Սէօլէօզ և Նոր Գիւղ, [Բազար գիւղ ասանին մի քանի գիւղերը։]

Մինչեւ այսօր երկրագործը դող ի սիրտ կ'սպասէր որպէսզի ձիթապտուղները հասնին ու ժողովուելու վիճակին գան, ու իրաւամբ մտահոգ էր, որովհետեւ ձիթապտղի հասկնիներով կարի բեռնաւորեալ ձիթենեաց ոստերը կրնային կոտրատիլ ու երկրագործին յոյսն եթէ ոչ ամբողջովին գէթ մեծաւ մասամբ ի դերեւ հանել, փոթորկալի օդ մը կամ ձեան դէզէ մը։ Այդ վախն ալ անցաւ գրէթէ, մինչեւ այսօր ժամանակէն առաջ գետին իյնած ձիթապտուղները [զոր կ'անուանեն տիպ զէյթինի] ժողվելով իւղ չհնեցին, մինչ այս օրեր կ'սկսին ալ ամբողջ բերքը ժողվել, որովհետեւ օդերը նպաստաւոր գացած ըլլալով ձիթապտուղները կատարելութեան հասած են,— կամ իրենց բառով սեւցած։— Նոր գիւղի բերքը մօտաւոր հաշուով միայն 2½ միլիոն օխա կը հաշուի, հնգեակ տարիներ առաջ միայն 1893ին այս քանակութեան մօտեցած էր. նոյնչափ ալ կամ թերեւս քիչ աւելի կրնայ արտադրել Սէօլէօզ։ Այս օրեր սկսած են այլ եւս ժողվել, այլ կին ու տղայ ամէնքն ալ գիւղէն քիչ հեռի, ձիթենեաց պարտէզներու մէջ կ'աշխատին ու կ'աշխատին։ Հո՛ն իւրաքանչիւրն ալ իրեն կարողութեան չափուկ աշխատութեան բաժինն ունի, զօրաւոր սեռը ծառերուն վրայէն, իսկ միւսներն այդ միջոցին գետին ինկածները կ'ժողվեն։

Ձիթապտղի նոր բերքը կ'արժէ 40—48 փր. օխան զոռս պիտի ազնի, ինչպէս ամէն տարի։ Ա՛ւ այժմ հին ձիթապտղի գնողներ կ'պակսին բայց յառաջիկային կ'յուսացուի։ Նոր գիւղի ձիթապտղի տաճառորդն ալ գիւղացին առած է, հետեւաբար իրենց այս ձեռներեցութեամբ, տաճառորդի համար ալ «միւլթէզիմական» վէճերէ ու վիճաբանութիւններէ ազատ են։ Մեք կ'մաղթենք որ գիւղացին գոհ, միշտ գոհ ըլլայ, որուն գոհունակութեան մանակից է նաև քաղաքացին, ինչպէս նաև մայրաքաղաքացին, քանի որ երկրագործ-գիւղացւոյն արօտին, բահ ու բրչին չարժումն է որ կուտայ նաև չարժումն առեւտրական հրապարակին։ իր աշխատութեան արդար վարձքովը վայելչացուած երկրագործին ոգեւորութեամբը չէ՞ որով կ'ոգեւորուի նաև արհեստն ու արհեստաւորը, վաճառականութիւնն ու վաճառականը։

Պ—սա ՉԱՐՒՀԱ

ԸՆԿԵՐԱՑԻՆ ՆԻՒԹԵՐ

ԻԳԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ Յ'ԱՆԳԼԻԱ

Օր. Ձիմմըրն «Վերածնութիւն ազգկանց դաստիարակութեան» անուն նոր գրքին մէջ նկարագրած է վերջին յիսուն տարիներու ամէնէն կարեւոր չարժումներն աղջկանց դաստիարակութեան մասին։ Այս գարուն առաջին քառորդին մէջ կարելի է ըսել թէ կանանց դաստիարակութեան համար բան մ'եղած չէ։ Վերջին կիսուն միայն բարենորոգումներ եղած են այս մասին։ Օրիորդ Ձիմմըրն ասոնց պատմութիւնը կ'ընէ յատակօրէն, համակրական չեշտերով, բայց ոչ անքննադատ ոգւով։ Բառին լաւագոյն նշանակութեամբ Օրիորդը խանդավառ մ'է. բայց կայր չէ անցեալին մէջ գործուած սխալներուն ուշիւ և ոչ ալ անգայ ապագային կարելի վտանգներուն։ Օր. Ձիմմըրն կ'պնդէ թէ կանանց դաստիարակութեան բարձրագոյն իդեալը գտնուած է միշտ հին ժամանակներէն սկսեալ։ երբ եւրոպայի մէջ դպրութիւնը վերստին ծաղկեցաւ, բարձրագոյն դասակարգի վերաբերող տիկնայք պահանջեցին որ ուսմանց եւ գիտութեան ընդհանուր չարժման մէջ կինն ալ իր բաժինն ունենայ։ Ելիզաբէթ Թագուհին և Տիկին Ճէյն կրնչ աւելի փայլուն օրինակներ եղան քան մանաւանդ բացառութիւններ։ Իգական դաստիարակութիւնն ինկաւ ժ՚ դարուն մէջ—թէև կային ուսեալ տիկիններ նոյն իսկ այն օրերուն—և հետզհետէ վեր բարձրացող չարժումն սկսաւ միայն մեր օրերուն։ Իրաւ է որ հոս ու հոն կ'գտնենք Համնա Մոր և Մարիա Էճուորթի պէս կիներ, որ ոչ միայն աւելի մշակուած էին, այլ նաև աւելի հետաքրքիր քան իրենց ժամանակակիցները։ Բայց երբ Վիքտորիական չրջանն սկսաւ, դաստիարակութիւնն ողբալի վիճակի մէջ էր «Օրիորդաց Դպրոց»ներու մեծ մասին մէջ։ Մէջի Սքոթվիլի, Հանրիէդ Մարդինոյի և «Ճորճ Էլիոթ»ի պէս մատենագիր և խորհող կանանց երեւնալուն հետաքրքիր, ճչտիւ կ'ըսէր թէ այդ չրջանի աղջիկներ արտաքնապարագրեր և ցուցամոլ դաստիարակութեամբ միայն կ'չպարուէին։ իրենց դպրոցական գրքերն աւելի բառերու կոյտերէ կ'բաղկանային և տարտամ գաղափարներ միայն կ'պարունակէին։ Սովորամոլութիւնը կ'տիրէր դաստիարակութեան մէթոտներուն մէջ, եւ կարծես չկար կ'ըլլուէր անոնց խորհիլ չսովրեցնել։ Արդէն Օր. Ձիմմըրի այս պարագաները ինքին կ'արդարանայ՝ Դաստիարակութեան վրայ 1867ին Արքայական Ծանձնաժողովին հրատարակած Տեղեկագրով։ Այս յանձնաժողով կ'վկայէ թէ ուսուցչին ո՛րքան նիհար էր մակնաւանդ գիտական ճիւղերու մէջ. կ'դատապարտէ դասագրքերուն մեծ մասն և կ'յանձնարարէ մեծ փոփոխութիւններ ընել դաստիարակութեան ամբողջ դրութեան մէջ։ Ասոր հարկը ցոյց տրուած է նկատաւոր փոթով մը։ Օքսֆորտի և Բէմպրիճի Համալսարանք քանի մը տարի առաջ տեզական քընութիւններ հաստատած էին մանչերու համար։ 1862ին, վերջին քաղաքին Համալսարանին կողմէ թուղթեր կ'բաժնուէին նաեւ (մանաւանդ կարգադրութեամբ) աղջիկներուն, և քննիչք պատասխանները կ'կարդային։ Արդիւնքը ցոյց տուաւ թէ աղջիկները չատ խեղճ բաներ էին նոյն իսկ այդ ժամանակի յառաջադէմ կարծուած դպրոցներու մէջ, և մանաւանդ թուաբանական մէջ տարիները սոսկալի կերպով բազմաթիւ էին։ Բայց աղջիկները կրթելու չարժման դլխաւորները չվհատեցան բնաւ և ոչ իսկ բարկացան։ Անտէսս առաջապէտով դիւցազին պէս կ'իյնային, բայց իրենց անկումէ առաւել զօրացած վեր կ'կենին եւ յանդուգն քայքեր սկսան ընել։ Երեք տարուան դիմումներէ ետք Բէմպրիճի Համալսարանն հաճեցաւ վերաններդել աղջիկները քննութեան առնելու հին դրութիւնն և առաջին փորձով յատնուած տկարութիւնն անհերքելի եղաւ զարմանալի արագութեամբ։

Այս մեծ յաջողութիւնը ձեռք բերած էին բաւական թուով արտեառնդն աշխատաւորներ, այր եւ կին, կարգապահ խանդավառութեամբ լցուած, որոց չատերը տակաւին կ'ապրին մեր մէջ։ Բայց Օրիորդ Ձիմմըրն կ'յիչեցնէ թէ «Քաջ մարդիկ Ագամեմնոնէն առաջ ալ կ'ապրէին.» կ'գովէ նոյն դատին մէջ ճամբայ ցուցնողներուն իրաւունքն որք իրենց ունեցած լոյսին համեմատ կ'չանան բաւարել կնոջ դաստիարակութիւնը։ Անոնց մէջէն Հարլի-սդրիդ Թագուհւոյն Քոլէժին հիմնադիրները չուառով պիտի չմոռցուին։ Պէտֆորտ Քոլէժն ալ ժամանակակից կրնայ համարուիլ։ Իր դասախօսներ ոչնուազ նչանաւոր էին, բայց քիչ մը տարբեր մեթոտով կ'գործէր յորմէհետէ աւելի սերտիւ միացաւ Լոնտոնի Համալսարանին հետ։ Ասոնք կրնան համարուիլ երկու ռահվիրայ Քոլէժներն, և տակաւին Մայրաքաղաքին մէջ կ'բռնեն իրենց դիրքը կանանց բարձրագոյն դաստիարակութեան մէջ։ Բայց գործանն ալ պէտք էր գտնուիլ։ Բարեպաշտ հիմնադիրներ առատ նուէրներ կ'կտակէին ժանչերուն համար, բայց աղջիկներուն համար քիչ բան կ'ընէին, եւ այդ քիչէն ալ ընդհանրապէս կ'զրկուէին անոնք։ Դպրոցներու գինիչ Յանձնաժողովին տեղեկագրին նայելով, երեսուն տարի յառաջ 1192 տղոց դէմ հազիւ 18 աղջիկ կար, այս վերջիններն ալ անկատար կերպով ուսած։

Այս խուզարկութեանց արդիւնքն այն եղաւ որ նախապէս աղջիկներուն յատկացուած դրամագլուխներն իրենց նպատակին ծառայեցնելու փոյթ մը սկսաւ տեսնուիլ։ Աղջկանց բարձրագոյն դպրոցներու պէտքն զգալի էր։ եւ այսպէս 25 տարիէ ի վեր բարձրագոյն վարժարանները հիմնուած են ուրէք ուրէք այս նպատակաւ։ Հիմակ Անգլիոյ մէջ այս տեսակ 100 է աւելի վարժարան կայ, որք մեր երկրին աղջկանց տիպար վարժարաններն են, և մինոյն մէթոտով կ'կառավարուին նաեւ մանաւանդ ամենալաւ դպրոցներուն մէկ մասը։ Այդ բարձրագոյն նախակրթարաններու գլխաւորքն են Բէմպրոն քաղաքի վարժարանն, որ 1850ի տարեներն սկսաւ և 20 տարի վերջ վերակազմուեցաւ իր հին հիմերուն վրայ։ Այս կերպով աղջկանց դաստիարակութիւնը բոլորովին կերպարանափոխ կ'ըլլայ հետզհետէ Անգլիոյ մէջ։ կրթեալ, ապագայ խոստացող, երկրին ամէն կերպով օգտակար աղջիկներ Անգլիոյ բարոյական ուժերն են։ Դեռատի տիկնանց դաստիարակութիւնն ալ արագօրէն կ'յառաջդիմէ։ Երեսուն տարի յառաջ Լոնտոնի մէջ միայն կարելի էր որ ամուսնացեալ տիկին մը իր ուսումն յառաջ տանելու դիւրութիւնը վայելէր։ Համալսարանի ուսուցիչներու միջոցաւ անոնց զարգացումն առաջ տանելու փորձեր եղան նախ ի Բէմպրիճ 1870ին, և այս թուականէն քանի մ'ամիս ետք Հիչընի մէջ մանաւանդ հաստատութիւն մը բացուեցաւ։ Օքսֆորտ քիչ մը ժամանակ ետք Բէմպրիճի օրինակին հետեւեցաւ։ 1879ին այդ համալսարանին մէջ երկու սրահներ —Սըմըրվիլ եւ Լէսի Մ'Էրլըդդ— բացուեցան և անոնց ի վեր այդ սրահներուն թիւը չորսի բարձրացաւ։ Նմանօրինակ —այսինքն կարգուած կիներու կըրթութեան յատկացուած— սրահներ հաստատուեցան Վիքտորիա Թագուհւոյն Քոլէժներուն և Կալլէսի երկրին համալսարաններուն մէջ։ Այն նպատակին կ'ծառայեն նաև Հոլլոուէյի Քոլէժը, Հէլդենհամի Տիկնանց Քոլէճն և ուրիշ վայրեր։

Անցեալ յաջողութիւնն յուսալից կ'ընէ ապագան։ Տակաւին դժուարութիւններ կան, եւ կանանց բարձրագոյն դաստիարակութեան չաւարտվելն ներն իրենց բոլոր բաղձանքին հասած չեն։ Շէյտ քան տարի յառաջ Լոնտոնի Համալսարանին հրամայուեցաւ կանանց աստիճաններ տալ. բայց Օքսֆորտի և Բէմպրիճի մէջ կիները թէեւ կրնան քննուիլ, դասարան մտնել և վկայագիր ընդունիլ, բայց այս Համալսարանք վերջին երկու տարիներուն մէջ կ'մերժեն աստիճաններ տալ կանանց մեծագոյն մասին։ Սկովտիոյ բոլոր Համալսարաններն ազատօրէն կ'ընդունին զանոնք [կիները] իրենց անդամակցութեան. Իրլանդական Համալսարանն ալ, Լոնտոնի Համալսարանին պէս սեռի տարբերութիւն չի դներ։ Աչխարհի զանազան մասերուն մէջ գտնուած 139 Համալսարաններէն 11ին մէջ միայն կիները չեն ընդունուիր բնաւ, եւ արուներուն հետ հաւասար պայմաններով կ'ընդունուին հարիւրին մէջ։ Օքսֆորտի և Բէմպրիճի վրայ ազդու մերժման պատճառներէն ոմանք ժամանակին հետ անհետացեր եղան, բայց կան տակաւին կարգ մը պատճառներ։ Հակառակորդները կ'վախնան թէ Համալսարաններն ուսանողներով կ'խճանդուին։ Առաջին անգամ ատիկա հաստատենէ վախնալ կ'նշանակէ, բայց Համալսարանին չէնքն ալ, դըպրոցին պէս, կրնայ ընդարձակուիլ։ Աչեռարանին մեծատունն իր չռեռանքներէ քաւելց աւելի մեծերը չինելու համար։ Սենեակները պէտք է աւելցնել։ Այս կերպով գրպիրը կը մնայ ուսանողներուն մէջ. իրաւ վրայ նայելով, յառաջ կ'երթան, կը զարգանան։ Գիտութենէն աւելի աղէկ բա՞ն կայ այս աչխարհի մէջ։ Աղջիկներն ու մանչերը խառն նստեցնելու համար չատերու առաջ բերած վտանգներն անհերքելի եղան բաներեսաթաւար։ Մասնաւորական կրթութեամբ նոր կինը կրնայ անհատն բարիք մը չըլլալ, բայց մեր դպրոցներէն ելած երիտասարդներն ալ ատեն ատեն կիրաւալի բաներ չեն ըլլար իրենց հանրային կեանքին մէջ։ Իմաստակ կամ գիանական թեթեւամիտներ կըրնան գտնուիլ երկու Համալսարաններէն, թէ՛ հին և թէ նոր։ Եթէ այս մասին գայթակղութեան քարը նետել հարկ ըլլար, թէ արական և թէ իգական տուներուն մէջ ապականիչ պատուհաններ չատ կան... [Ինչ. Պահպանող, Նոյեմ. 22ի].

ՎԱՆԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ՎԱՆ, 7 Նոյ. 98

Հնգամեայ երաչտէն վերջ՝ Նոյեմբերի սկիզբն ամբողջ գիչեր մը անձրեւց ձիւնախառն, բայց անոր յաջորդելով ցուրտը, գետինը սառեցաւ, հետեւապէս չատ չնպաստեց ցանքերուն։

ԺԱՄԿԱՑԱՆՈՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈՒՆԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԳՅՈՒՄՐԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՕԳՏՎԱԹԵՐԹ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈՒՆԱՍՏԱՆ — ՀԱՅԳՅՈՒՄՐԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՕԳՏՎԱԹԵՐԹ

ԺԱՄԿԱՑԱՆՈՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈՒՆԱՍՏԱՆ — ՀԱՅԳՅՈՒՄՐԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՕԳՏՎԱԹԵՐԹ

ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ ԵՒ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՀԱՐԱՒԱՆԴ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՄՈՍԿՈՎԱ, ՌՈՍԻԱ
ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ Է ԱՄԵՆԱՆՈՐ ՏԵՍԱԿԻ
ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ ԵՒ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՄՈՍԿՈՎԱ, ՌՈՍԻԱ
ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ Է ԱՄԵՆԱՆՈՐ ՏԵՍԱԿԻ
ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ ԵՒ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՄՈՍԿՈՎԱ, ՌՈՍԻԱ
ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ Է ԱՄԵՆԱՆՈՐ ՏԵՍԱԿԻ

ՌՈՒՍԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՌԵԶԻՆԱՅԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆԻ
ԱՍՊԱՐԵՍՆԵՐ - ԲԱՐԻՔՆԵՐ
Ձմեռային Լիլիպուտ ե Բոլոշո-
ֆուտ Ռեզինե Գալոշներ
Ամենայն Կլիմայի Համար
ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ Է ԱՄԵՆԱՆՈՐ ՏԵՍԱԿԻ
ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ ԵՒ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՄՈՍԿՈՎԱ, ՌՈՍԻԱ
ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ Է ԱՄԵՆԱՆՈՐ ՏԵՍԱԿԻ
ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ ԵՒ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՄՈՍԿՈՎԱ, ՌՈՍԻԱ
ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ Է ԱՄԵՆԱՆՈՐ ՏԵՍԱԿԻ

Ո՛ր Հայ Ընտանիքէ մէջ չկայ Ասեղնագործ Մեքենայ
Ամենայն Ընտանիքի Պէտք է Ունենայ Մէկ Հատ
ԱՍԵՂՆԱԳՈՐԾԱԿԱՆ - ԲԱՐԻՔՆԵՐ
Ամենէն Կատարեալ Ասեղնագործ Մեքենան
Ամենէն Ընդարձակ Ասեղնագործութեան Տեղով
Ամենէն Հեշտ Գործածուող Մեքենան
Ամենէն Ամուր Շինուածով Մեքենան
Ամենէն Ամրակուռ Կարով Մեքենան
Ամենէն Գեղեցիկ Ձեւերով Մեքենան
Ամենէն Ամրակուռ Կարով Մեքենան
Ամենէն Գեղեցիկ Ձեւերով Մեքենան
Ամենէն Ամրակուռ Կարով Մեքենան
Ամենէն Գեղեցիկ Ձեւերով Մեքենան

ԿԱՐԻՔ ՉԿԱՅ ՀԱՂԵՑԵՔ ԱՅՍ ՀՐԱՇԱԼԻ ՄԵՔԵՆԱՅԷՆ
ՊԷՏՔ Է ՄԱՍՆԱԿԻ ՄԸ ՈՒՆԵՆԱՅ ՄԵՐ ՏՈՒՆԸ
ՄԵՐ ՄԱՍՆԱԿԻՑՆԵՐԸ ՊԱՏՐԱՍՏ ԵՆ ՁԵԶ ՕԳՆԵԼՈՒ

ՅԱՎԱՌԱԿԱՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՀԵՂԻՆԱԿԻ ԴԱՒԹՅԱՆԻ ԿՅԱՆՔԷՆ

Ա

— Ես, — ասաց ծերունին, — ոչ մի բան չեմ ուզում ասել, որովհետև ինձ համար ամենևին կարևոր չէ, թե դուք ինչ կարծիքի կը լինէք ինձ մասին, ես ուզում եմ միայն ասել, որ ես ամենևին էլ այն մարդը չեմ, որ դուք կարծում էք, որ ես եմ։ Ես ուզում եմ